

Правове регулювання об'єктів права інтелектуальної власності

РОЗВИТОК СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Боковня Віктор Максимович,

кандидат історичних наук, доцент

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Поняття «авторське право» чи *copyright* означає «право створення копій». Авторські права являють собою одну з форм охорони інтелектуальної власності. До об'єктів права інтелектуальної власності відносяться не тільки захищені патентами винаходи (наприклад, нові технологічні процеси або пристрої), але і такі об'єкти, як товарні знаки, промислові зразки, а також інші результати інтелектуальної творчої діяльності.

Авторське право поширюється на такі результати інтелектуальної діяльності, як твори науки, літератури, мистецтва, зокрема – комп'ютерні програми, хореографічні постановки, картини, аудіовізуальні зображення, звукові записи і архітектурні споруди тощо.

Розуміння юридичних основ охорони авторських прав дозволяє встановлювати правила і процедури, які запобігають використанню та поширенню нелегальних копій і призводять таким чином до зниження ризиків юридичного переслідування.

На рівні міжнародних відносин система охорони авторського права являє собою складний механізм, в основі якого лежить Бернська конвенція «Про охорону літературних і художніх творів» 1886 р. [1] у її численних редакціях. Ця конвенція була розроблена за участю Віктора Гюго та його «Міжнародної Асоціації Літератури та Мистецтва» під впливом французького «права автора» (англ. *right of the author*, фр. *droit d'auteur*). У подальшому розвиток міжнародної системи охорони включає прийняття Всесвітньої Женевської конвенції про авторське право, договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право та Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності (ТРИПС).

Міжнародні конвенції з охорони авторських прав, багатосторонні міжнародні договори, встановлюють зобов'язання держав охороняти авторське право на твори, що належать громадянам інших країн, які ратифікували ці договори. Найбільше значення мають Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р. Весвітня Женевська конвенція про авторське право 1952 р. (вступила в силу в 1955 р.) [2]. Конвенція, розроблена під егідою ЮНЕСКО, ставить за мету забезпечити повагу прав особистості та сприяти розвитку літератури, науки і мистецтва, сприяти обміну культурними цінностями та кращому взаєморозумінню. Вона поширюється на твори письмові, музичні, драматичні та кінематографічні, твори живопису, гравюри та скульптури.

Держави-члени Конвенції на рівних засадах з творами своїх громадян надають охорону творам громадян інших країн-учасниць (незалежно від місця опублікування) і творам, які вперше випущені в світ на території будь-якої іншої країни-учасниці незалежно від громадянства авторів. Держави зобов'язані забезпечити виключне право на переклад і охорону твору протягом не менше 25 років після смерті автора, вжити всіх заходів, необхідних для забезпечення достатньої і ефективної охорони прав авторів і інших власників авторського права. Якщо законодавство будь-якої з країн-учасниць вимагає дотримання формальностей для охорони прав автора (як, наприклад, у США), то ці вимоги вважаються виконаними, якщо на всіх примірниках творів поміщений особливий знак © із зазначенням власника авторського права і року першої публікації твору.

Коротко про створення Бернської конвенції «Про охорону літературних і художніх творів» 1886 р. Робота зі створення правового інструменту з охорони авторського права була розпочата в Брюсселі у 1858 р. на конгресі авторів творів літератури та мистецтва. Робота продовжувалася на конгресах в Антверпені (1861 і 1877 рр.) та Парижі (1878 р.). З 1883 р. робота була продовжена в Берні, де в 1886 р. після трьох дипломатичних конференцій було вироблено міжнародну угоду, яка отримало назву Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Ця угода була підписана десятима державами: Бельгією, Великобританією, Іспанією, Італією, Ліберією, Гаїті, Тунісом, Францією та Швейцарією. У вересні 1887 р. делегати цих країн (за винятком Ліберії) обмінялися ратифікаційними грамотами, і відповідно до статті 20 Конвенція набула чинності через три місяці, тобто 05.12.1887 р.

Бернська конвенція 1886 р. неодноразово переглядалася, а саме у Берліні (1908 р.), Римі (1928 р.), Брюсселі (1948 р.), Стокгольмі (1967 р.)

та Парижі (1971 р.). Станом на 01.01.2014 р. у ній уже беруть участь 164 держави, 46 з них застосовують конвенцію в редакції 1948 р. 39 країн, що беруть участь як у Бернській, так і в Женевській конвенціях у відносинах між собою застосовують тільки Бернську конвенцію. Члени Бернської конвенції утворюють Міжнародний союз з охорони літературних і художніх творів (так званий Бернський союз); у теперішній час його адміністративні функції виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Після чергової зміни Бернської конвенції в Брюсселі міжнародна система охорона авторського права продовжувала залишатися ефективним правовим інструментом у розпорядженні основних економічно розвинених державах Західної Європи, а також деяких розвинених країн Азії та Америки. Головним її недоліком в очах великих видавців та книготорговців стало відсутність США, які відмовлялися приєднатися до Бернського союзу в зв'язку з тим, що рівень охорони авторських прав по конвенції був дуже високий порівняно з внутрішнім законодавством. Разом з тим, американський книжковий ринок був найбільшим серед економічно розвинених держав. Американська поліграфічна промисловість з її величезними виробничими потужностями відчувала себе тісно в національних кордонах. Однак, експортуючи свою друковану продукцію в інші країни, видавці й торговці терпіли значні збитки у зв'язку з тим, що твори вперше опубліковані в США, не користувалися охороною за їх межами. Саме ці обставини і визначили прагнення США долучитися до міжнародних систем з охорони авторського права.

Таким чином, кажучи про причини ухвалення Всесвітньо конвенції про авторське право, слід мати на увазі насамперед прагнення до цього Сполучених Штатів і зацікавленість виявлену цілим рядом інших країн, які хотіли бачити в міжнародній конвенції угоду з якомога меншою кількістю імперативних умов і формальностей.

Роботи з підготовки нової конвенції розпочалися в 1948 р. і тривали три роки. До 1951 р. був підготовлений проект конвенції, який був представлений на розгляд дипломатичної конференції у 1952 р. Як неодноразово підкреслювалося на різних рівнях, при роботі над проектом ніяких складних теоретичних проблем не ставилося. Єдина проблема, яка серйозно турбувала, зводилася до того, як вирішити повсталі проблеми без зміни національного законодавства майбутніх держав-членів.

Всесвітня конвенція про авторське право була прийнята в Женеві у вересні 1952 р. на міжурядовій конференції за участю представників 50 країн. Конвенція набула чинності у вересні 1955 р.

Основне правове навантаження у встановленні зв'язків між Бернською та Всесвітньою конвенціями висвітлено у ст.17 Декларації, яка відповідно до ст. 17 є невід'ємною частиною Конвенції і має правове значення для держав, що є членами Бернського союзу на 01. 01.1951 р., або тих, які приєдналися до нього пізніше [3, 51]. Відповідно до Декларації, твори, територією походження яких є країна громадянства автора і яка вийшла з Бернського союзу після 01.01. 1951р., не користуються охороною, що надається Всесвітньою конвенцією у країнах Союзу.

Обравши своїм основним правилом охорону інтересу власників авторських прав принцип національного режиму, Всесвітня конвенція містить ряд матеріально-правових норм, наявність яких забезпечує необхідний мінімум охорони авторських прав у державах, які беруть у ній участь. До цих норм належить закріплення права перекладу та встановлення мінімального двадцятип'ятирічного строку охорони. Закріплюючи за власником авторських прав право перекладу, Конвенція застосувала новий метод обмеження, який не зустрічався у міжнародній практиці, а саме, метод видачі за певних обставин, так званої «примусової ліцензії» на переклад. І ще один випадок обмеження принципу національного режиму заслуговує на особливу увагу. Зокрема, мова йде про механізм подолання існуючого в деяких країнах обов'язку виконання зацікавленою особою, так званих формальностей, для визнання за ними авторських прав на охоронюваний твір [3, 52].

Правила Конвенції поділяють опубліковані твори на дві групи. Першу групу складають твори за принципом громадянства автора: твори, автор яких є громадянином держави-учасниці Конвенції, підлягають охороні незалежно від того, де вони опубліковані. Охороні підлягають також твори, які вперше були опубліковані на території країни, що не є учасницею Конвенції. Другу групу складають твори за принципом місця випуску у світ. Твори авторів, які є громадянами держави-учасниці Конвенції, охороняються незалежно від того, де вони були вперше випущені, навіть якщо це мало місце в країні, яка не є учасницею Конвенції. Якщо ж твір випущений на території держави-учасниці Конвенції, то він підлягає охороні на території кожної держави-учасниці Конвенції незалежно від того, громадянином якої держави є автор. Цим Всесвітня конвенція різниться від Бернської.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право – це міжнародний договір у галузі авторського права, що був укладений поміж членами Всесвітньої організації інтелектуальної власності 20.12.1996 р. Він забезпечує додаткову охорону авторських прав, що бачиться необхідним для галузей, пов'язаних з монопольним володінням знаннями, з оглядом на прогрес, що стався у сфері інформаційних технологій із часу попередніх міжнародних договорів та угод про авторське право.

Договір був розкритикований за те, що він занадто «загального характеру» та намагається підвести усіх своїх членів під одну «мірку», хоча усі вони мають вельми різний ступінь економічного та наукового розвитку. Цей договір гарантує, що комп'ютерні програми отримують охорону як літературні твори, а також, що впорядкування та селекція матеріалів у базах даних також отримують правовий захист [4].

Також за договором автору надається контроль за використанням та поширенням його твору, котрого він не мав за Бернською конвенцією як такою.

Договір забороняє обхід технічних засобів захисту твору та неправомірну підміну (підроблення) інформації про авторство, що міститься у творах.

Угода ТРІПС – це угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, об'єкти якої часто стають предметами торгівлі, у тому числі і міжнародної. Члени Угоди зобов'язані дотримуватися її положень і застосовувати режим, передбачений нею, до осіб інших держав, яких в Угоді прийнято називати «громадяни». Цим терміном позначаються фізичні та юридичні особи.

Основним принципом Угоди є принцип національного режиму, за яким громадяни однієї країни-члена користуються в іншій країні-члені таким самим правовим режимом як і її громадяни щодо охорони права інтелектуальної власності.

Другим принципом Угоди є принцип найбільшого сприяння, який встановлює, що будь-які переваги, пільги, привілеї або імунітет, надані членом Угоди громадянам будь-якої іншої держави (незалежно від членства), надаються невідкладно і безумовно громадянам усіх країн-членів за можливими окремими винятками [5].

Отже, міжнародні угоди, що складають міжнародну систему охорони авторського права, мають на меті гармонізацію національних систем охорони. При цьому договори і конвенції запроваджують принцип національного режиму, що переслідує дві мети: полегшення міжнародної судової практики та уніфікацію національних режимів

охорони інтелектуальної власності. Відповідно до принципу національного режиму, судові рішення повинні прийматися в країні, в якій власник права інтелектуальної власності звертається за захистом своїх прав, незалежно від його громадянства.

Всі міжнародні угоди про охорону інтелектуальної власності запроваджують низку «мінімальних» прав, які повинні бути передбачені для іноземних громадян національним законодавством країн-учасниць. При цьому країни-учасниці не зобов'язані наділяти цими правами своїх громадян. «Мінімальні» права призначені гармонізувати різні рівні охорони інтелектуальної власності та забезпечити еквівалентний режим охорони для громадян різних країн. «Мінімальні» права мають тенденцію до розширення – час від часу угоди доповнюються новими правами, і міжнародний рівень охорони інтелектуальної власності зростає.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький акт від 24.07.1971 р., змінений 02.10.1979 р. [Електронний ресурс]. Доступний за: <https://www.google.com.ua/#q>
2. Всесвітня конвенція про авторське право. [Електронний ресурс]. Доступний за: <http://zaholovok.com.ua/sogodni---pidpisana-vsesvitnya-konventsija-pro-avtorske-pravo>
3. Орлюк О.П. Право інтелектуальної власності / О.П. Орлюк та ін. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
4. Договір ВОІВ про авторське право. [Електронний ресурс]. Доступний за <http://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Конспект лекцій «Право інтелектуальної власності». [Електронний ресурс]. Доступний за <http://readbookz.com/book/192/7166.html>

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЯК ОДИН ІЗ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Жук Тетяна Олександрівна,

*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Державне управління у сфері інтелектуальної власності – це виконавчо-розпорядча діяльність органів виконавчої влади з метою